

Pracovníci Institutu pro strategická studia se budou v sérii článků zabývat strategickými koncepcemi vyzbrojování armád malých států. V první části, kterou nyní uvádíme, autoři analyzují výchozí potenciály vybraných malých států a některých regionálních mocností. V následujících číslech časopisu Vojenské rozhledy se zaměří na analýzu způsobů vyzbrojování neutrálních států, vybraných členských států NATO a některých dalších. Dále vymezí typické faktory, které zde působí, a uvedou profil vyzbrojování malých států v období 1980 až 1992 s některými předběžnými náměty pro možné vyzbrojování ČR.

Redakce

Plukovník Ing. Stanislav J u r n e ě k a,
plukovník Ing. Petr Z a d í n a, CSc.

STRATEGICKÉ KONCEPCE VYZBROJOVÁNÍ ARMÁD MALÝCH STÁTŮ

Sledování strategie vyzbrojování armád sousedních států je jednou z podmínek zajišťování bezpečnosti ČR. Dosud se tak vždy dělalo s cílem včas odhalit přípravy státu nebo koalice na válku. Kontinuita zkoumání strategických přístupů k vyzbrojování armád poskytovala průběžné informace o stavu strategického prostředí. V období bipolarity bylo hlavní úsilí při zkoumání strategie vyzbrojování soustředěno na kvalitativní inovace vojenské techniky s cílem zabránit případnému technickému překvapení. Studie soudobé strategie vyzbrojování armád malých států, zpracovaná pracovníky Institutu pro strategická studia, se zabývá

problematikou z jiného zorného úhlu. Analyzuje přístupy malých států k vyzbrojování a hledá podněty, využitelné při koncipování strategie vyzbrojování Armády České republiky (AČR). I když byla studie po úspěšném oponentním jednání v omezeném nákladu vydána tiskem, je účelné, aby se s tematikou seznámila širší odborná veřejnost.

K PŘÍSTUPŮM VE VYZBROJOVÁNÍ ARMÁD

Ve vyzbrojování armád se projevují dva výrazně rozdílné přístupy. První, pracovní nazvaný jako strategicko-koncepční, vychází z trvalé orientace na osvědčené spojení a vyznačuje se stabilním průběhem s kontinuálními korekcemi, závislými na změnách vnitřního a vnějšího strategického prostředí. Hlavní předností tohoto přístupu je, že průběžně provádí opravy svých zámýslů a tím včas reaguje na změny. Korekce jsou proto věcné a přispívají k dosahování rovnovážného stavu celého systému. Prakticky probíhají tak, že se prohlubují nebo omezují vazby na jednotlivé prvky přesně vymezené makrostruktury strategického prostředí s cílem využívat výhod, kterých lze v takovémto prostředí dosáhnout trvale, nebo dočasně. Hlavním prostředkem k realizaci korekcí jsou výsledky vlastního vědecko-technického rozvoje. **Druhý přístup, který můžeme pracovní nazvat jako doktrínální, stanovuje předem potenciální spojení,** a to bez ohledu, nebo s ohledem na existující makrostruktury. Korekce jsou předem deklarovány na dlouhé období a opožďují se za změnami v makrostrukturách. Vyznačují se skokovým průběhem a tím se systém trvale nalézá ve stavu nerovnováhy. Většina vynakládaných rozvojových prostředků je spotřebována na doktrínálně deklarované rozvojové programy k dosažení rovnováhy s okolním aktuálním vojensko-strategickým prostředím. Než dojde k naplnění deklarovaných cílů, změní se makrostruktura a systém se opět ocitá ve stavu, kdy nesplňuje aktuální požadavky a vyžaduje nové investice.

● Strategicko-koncepční přístup lze zřetelně vyzorovat u supervelmocí a méně zřetelně u většiny regionálních mocností.

● Pro některé malé státy je charakteristický druhý, doktrínální přístup.

Výstavba armád malých států je průběžně provázena napětím mezi disponibilními zdroji a potenciály dané země na jedné straně a potřebami zajištění hodnověrné obrany na druhé straně.

Hlavním zdrojem růstu bojového potenciálu v osmdesátých letech se jednoznačně staly vyspělé vojenské technologie. Ve výbroji se objevují vysoce integrované systémy, zahrnující prostředky průzkumu, spojení, řízení, velení a palebného ničení, plnící své funkce s vysokou účinností. Výstavba integrovaných systémů však na druhé straně vyžaduje nejméně o řád vyšší investice, vědecké a technologické zvládnutí problematiky a dlouhodobé koncentrované úsilí při jejich zavádění. Za těchto okolností se některé zbraňové systémy stávají nedostupnými i pro regionální mocnosti a tím více pro malé státy. Rozpor mezi zdroji a požadavky na zajištění hodnověrné obrany se tím ještě více prohlubuje.

Je proto přínosné analyzovat, jak se s touto situací vyrovnávají v podmínkách srovnatelných s ČR. V poznatcích o charakteristickém profilu vyzbrojování armád malých států je účelné hledat nosné trendy, které mají zřejmé souvislosti s AČR.

Dlouhodobým cílem strategie vyzbrojování AČR by měl být vyspělá, dobře vyzbrojená armáda na úrovni odpovídající po technické stránce armádám malých členských států Severoatlantické aliance.

ANALÝZA POTENCIÁLŮ A STRATEGIE VYZBROJOVÁNÍ MALÝCH STÁTŮ

Komplex opatření směřujících k zabezpečení životně důležitých zájmů států vede k vytváření a efektivnímu využívání souboru obranných aktivit. Tento globální aspekt státně

bezpečnostní politiky lze definovat jako obranný potenciál země specifikovaný řadou dílčích potenciálů.

Pro výzbrojně technické zabezpečení armády má rozhodující význam potenciál: ekonomický, materiálně technický, vědeckotechnický a zbrojní výrobní. Účast státu v koalici může váhu jednotlivých potenciálů násobit či redukovat.

Účast v mezinárodních koalicích zpravidla výrazně ovlivňuje potenciál vědeckotechnický a materiálně technický, což ve svém důsledku zvyšuje především možnosti zbrojní výroby. Pro obranu státu má významnou úlohu rozsah a forma vojenské pomoci, která může rozšířit váhové koeficienty jednotlivých složek výše jmenovaných potenciálů.

Obecně platí, že čím vyšší je každý z jednotlivých potenciálů, tím má stát lepší předpoklady pro vlastní obranu. Soubor dílčích potenciálů představuje v podstatě kapacitu válečného úsilí státu po určité období. Samozřejmě, že do problematiky vstupují i jiné než technické a ekonomické potenciály např. morálka, psychologie, rizika ohrožení státu atd.

Malé státy zpravidla nemají dílčí potenciály rozvinuté na dostatečné úrovni. Platí, že čím menší je stát, tím větší disproporce v nich vznikají. Každý stát si je zpravidla této nerovnoměrnosti vědom a kalkuluje s ní při zabezpečování potřeb obrany země.

U malých států převládá tendence přednostně využívat především vědeckotechnického potenciálu, při aplikaci moderních technologií v **získávaných kooperacích**. V praxi se tato tendence prosazuje vstupem do mezinárodních zbrojních konsorcií.

■ EKONOMICKÝ POTENCIÁL

Ekonomický potenciál sehrává určující úlohu při formování celkové koncepce státní bezpečnostní politiky. Praxe ukazuje, že v mnoha případech se prosazuje dokonce jako nejdůležitější a omezující.

Výdaje na obranu v situaci, kdy není země ohrožena, ovlivňují dynamiku a efektivnost národních ekonomik vždy záporným směrem. Aktivovat tento potenciál však není možné až v době reálného ohrožení. Tento stav lze dokumentovat na dlouhodobém statistickém přehledu. Podíl výdajů na obranu se u zkoumaných zemí pohybuje v rozmezí 1 až 10 % hrubého národního produktu (HNP) v době míru, a 10 až 45 % v době války. Výše výdajů je ovlivňována účastí státu v určité koalici, ale také geopolitickým faktorem a stupněm mezinárodního a regionálního napětí.

Efektivnost prostředků vyčleněných z HNP na obranu a tím i na vyzbrojování armády může být závislá mj. na tom, zda je branný systém založen na všeobecné branné povinnosti, na miličním systému nebo na profesionální armádě. To rozhodujícím způsobem ovlivňuje strukturu vojenských výdajů a nominální částku, která pokrývá všechny periodické výdaje na obranu, na technickou modernizaci a zejména na nákup výzbroje.

Přehled vojenských výdajů 31 malých států a regionálních mocností uvádí **tabulka 1**. V ní je osm států mimoevropských a čtyři státy jsou regionálními mocnostmi. Zbývajících 20 států je předpokládán předmětem zkoumání této práce. Z **tabulky 1** lze vypočítat výraznou tendenci k snižování vojenských výdajů. V případě 20 malých evropských států činí průměrný pokles výdajů za období 1980-90 15 %.

Vojenské výdaje vybraných států v letech 1980-1990
(v miliónech dolarů)

Tabulka 1

Země	1980	1983	1985	1989	1990	Pokles/vzrůst výdajů 1980-90 [%]
Albánie	203	130	189	119	114	-44
Belgie	3958	2683	2428	1597	1558	-61
Bulharsko	1332	1681	1656	1793	1793	+34
ČSFR	3444	4618	4849	4113	4059	+18
Dánsko	1628	1375	1259	1264	1253	-23
Finsko	734	786	807	907	938	+28
Itálie	9578	9798	97833	9690	9320	-3
Jugoslávie	2987	1623	1692	1371	1307	-56
Maďarsko	1342	1631	2402	1731	1149	-14
Nizozemí	5269	4310	3884	4218	4134	-22
Norsko	1669	1706	1797	1826	1880	+13
Polsko	4795	5786	5760	2807	2226	-54
Portugalsko	868	713	654	768	753	-13
Rakousko	952	921	892	790	752	-21
Rumunsko	1462	1576	1395	2030	1287	-12
Řecko	2276	2416	2331	2191	2209	-3
Španělsko	3912	3491	3969	3752	3742	-4
Švédsko	3867	2800	3192	2735	2916	-25
Švýcarsko	2108	2055	1930	1974	2047	-3
Turecko	2203	2469	1649	1424	1600	-27
Francie	26425	21654	20780	18025	18113	-31
Kanada	4674	6767	7566	6996	7064	+51
SRN	26692	22375	19922	17122	16940	-37
Velká Británie	26937	24469	23791	20451	19574	-27
Írán	5665	17370	14223	4215	2547	-55
Irák	3386	10293	12868	14236	4799	+41
Izrael	5178	4981	5052	3947	3623	-30
J. Korea	3309	4387	4399	6363	6637	+101
Pákistán	1544	2201	2076	2611	2803	+82
Sýrie	2166	2821	3483	2193	2271	+5
Tchaj-wan	3197	3267	4138	5053	5304	+66

Poznámka: V tabulce jsou hodnoty roku 1980 považovány za 100 %. Přepočítání je provedeno na hodnotu dolaru v roce 1980.

Nominální ukazatele přesně vystihují kvantitu ekonomického potenciálu. Kvalitativní hledisko však přesněji reprezentují údaje o procentuálním podílu vojenských výdajů na HNP, jak je uvádí **tabulka 2**.

Vojenské výdaje v procentech hrubého národního produktu

Tabulka 2

Země	1980	1983	1985	1989	1990
1. Albánie	7,8	5,95	4,1	4,4	4,2
2. Belgie	3,3	3,3	3,0	1,6	1,6
3. Bulharsko	3,2	3,2	3,9	3,4	3,5
4. ČSFR	3,5	3,8	4,7	3,7	3,7
5. Dánsko	2,5	2,4	2,2	2,0	2,0
6. Finsko	1,4	1,6	1,5	1,4	1,4
7. Itálie	2,4	2,8	2,3	1,9	1,8
8. Jugoslávie	4,7	3,7	3,8	2,8	2,8
9. Maďarsko	2,3	2,2	3,6	2,8	2,1
10. Nizozemí	3,1	3,3	3,1	3,0	2,8
11. Norsko	2,9	3,1	3,1	3,3	3,3
12. Polsko	2,7	2,7	3,0	0,8	1,2
13. Portugalsko	3,5	3,5	3,1	2,8	2,6
14. Rakousko	1,2	1,4	1,4	1,1	1,0
15. Řecko	3,5	6,9	7,0	5,9	5,8
16. Rumunsko	1,7	1,5	1,4	1,5	1,85
17. Španělsko	2,4	2,4	2,4	1,8	1,8
18. Švédsko	3,3	3,2	3,3	2,4	2,6
19. Švýcarsko	2,1	2,1	2,1	1,8	1,8
20. Turecko	4,3	4,9	4,5	2,3	2,6
	Průměr 3,1	Průměr 3,177	Průměr 3,175	Průměr 2,535	Průměr 2,5
1. Francie	4,0	4,2	4,0	3,0	2,8
2. Kanada	1,8	2,1	2,2	1,7	1,7
3. SRN	3,3	3,4	3,2	2,4	2,2
4. Velká Británie	5,0	5,5	5,2	3,8	3,7
	Průměr 3,525	Průměr 3,8	Průměr 3,65	Průměr 2,725	Průměr 2,6
1. Izrael	30,2	29,8	21,2	14,1	13,0
2. Tchaj-wan	8,0	6,5	6,6	5,5	5,4
3. J. Korea	5,3	5,7	5,1	4,6	4,4
4. Pákistán	6,4	6,9	6,9	6,9	7,2
5. Írán	6,4	13,3	8,6	3,3	2,6
6. Irák	7,5	33,7	25,9	?	?
7. Sýrie	16,4	14,3	16,4	9,3	9,3
	Průměr 11,4	Průměr 15,7	Průměr 12,95	Průměr 7,28	Průměr 6,9

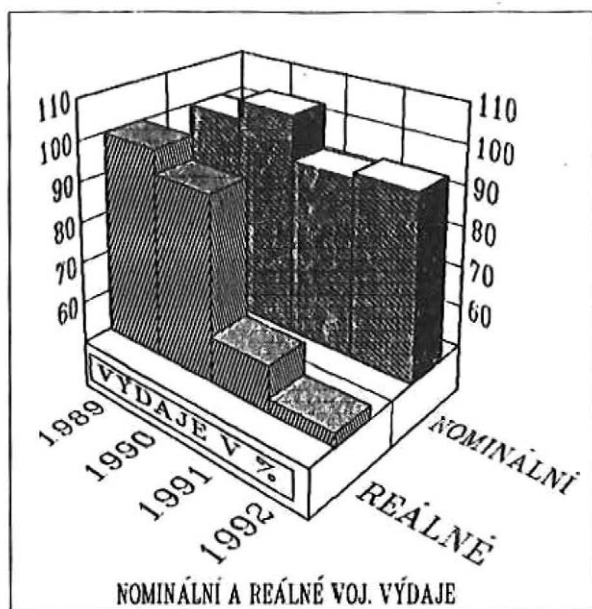
Z **Tabulky 2** vyplývá, že u 20 malých evropských států dosáhly vojenské výdaje v procentech z HNP svého vrcholu v roce 1983 a poté v průměru trvale klesají podíl vojenských výdajů v průměru z 3,1 % na 2,5 %. Stejný závěr platí i pro regionální mocnosti a státy, nacházející se v krizových oblastech. Podrobnější analýzou zjistíme, že u některých států došlo mezi rokem 1980 a 1990 dokonce ke zvýšení výdajů (Bulharsko, ČSFR, Maďarsko, Polsko a Řecko) a později k opětovnému poklesu. Za příčinu enormního poklesu výdajů po r. 1985 u bývalých malých států Varšavského paktu lze považovat nástup nového vedení v bývalém SSSR. Tento průběh je patrný i z tabulky 1. Nejprudší pokles po r. 1985 vykazuje Polsko, zatímco ČSFR, Bulharsko a Maďarsko mělo ve zbrojních výdajích výraznou setrvačnost. Vojenské výdaje ve svém souhrnu naznačují klesající trend, i když u jednotlivých států můžeme zaznamenat i růstové tendence.

Zatímco stabilizované ekonomiky vyspělých západoevropských států zaznamenávají i v období celosvětové hospodářské recese trvalý přírůstek HNP, postkomunistické evropské země bez výjimek procházejí obdobím hlubokého hospodářského útlu charakterizovaného poklesem HNP a vysokou mírou inflace.

Statistické údaje uváděné v mezinárodních ročenkách rozlišují mezi vojenskými výdaji a rozpočtem na obranu. Rozdíl mezi těmito položkami je podstatný u členských zemí NATO, jak ukazuje pravá část **tabulky 3**. U signatářů visegrádské skupiny je difference zanedbatelná.

Za zmínku stojí rovněž vliv inflace a přepočtových kursů na vojenské výdaje. **Tabulka 4** uvádí vliv inflace a přepočtových kursů pro ČSFR v letech 1989 až 1992.

V nominálním, korunovém vyjádření je vojenský rozpočet bývalé ČSFR je jen mírně klesající. V přepočtu na cenové relace z roku 1985 a hodnotu dolaru z roku 1985 je patrný prudký pokles reálných vojenských výdajů, a to na pouhých 53,3 % - viz **obr.**

Obr.

Tabulka 3

Země	HNP		Inflace		Výdaje na obranu		Voj. výdaje
	1990 [mld. USD]	1991 [mld. USD]	1991 [%]	1992 [%]	1991 [mil. USD]	1992 [mld. USD]	1991 [mld. USD]
1. Albánie	0,324	?	30	100	0,103	?	0,103
2. Belgie	196,81	202,11	3,5	3,2	3,0	2,97	1,505
3. Bulharsko	31,63	25,72	37,7	400	1,97	1,31	1,790
4. ČSFR	111,9	98,02	11	65	2,8	2,45	2,8
5. Dánsko	129,26	130,10	26	24	2,61	2,59	1,272
6. Finsko	137,3	126,5	6,1	4,0	2,2	1,98	1,084
7. Itálie	1090,7	1134,083	6,4	6,7	19,72	21,2	9,146
8. Jugoslávie							
9. Maďarsko	59,3	53,7	28,2	36	1,33	1,16	1,230
10. Nizozemí	276,9	285,7	2,5	3,9	7,55	7,41	3,947
11. Norsko	105,7	106,5	4,2	3,4	3,46	3,51	1,864
12. Polsko	124,6	102,4	680	70	2,68	2,44	2,200
13. Portugalsko	59,8	66,1	17,5	11,43	1,43	1,48	0,638
14. Rakousko	157,6	165,01	3,2	3,3	1,68	1,7	1,813
15. Řecko	65,96	67,69	20,4	19,5	3,98	4,3	1,977
16. Rumunsko	44,6	37,1	15,3	165,5	1,15	0,96	1,15
17. Španělsko	491,39	527,14	6,7	5,9	8,26	7,41	3,484
18. Švédsko	26,42	236,73	10,4	9,5	5,86	6,19	2,788
19. Švýcarsko	224,9	228,3	5,4	5,8	3,8	3,65	1,853
20. Turecko	108,56	115,32	60,2	68,0	3,59	4,18	2,014
1. Francie	1190,86	1212,74	3,4	3,1	34,38	34,91	18,044
2. Kanada	575,57	592,83	4,8	5,6	1,52	10,35	7,358
3. SRN	1487,13	1676,75	2,7	3,5	32,3	31,03	16,450
4. Velká Británie	980,74	117,98	9,5	5,9	43,21	41,2	22,420
1. Izrael	51,22	58,43	17,3	18,9	5,79	6,76	3,810
2. Tchaj-wan	160,7	173,22	4,1	4,0	9,29	9,71	7,490
3. J. Korea	244,04	282,97	8,6	9,7	10,77	12,35	3,623
4. Pákistán	39,73	42,72	9,0	6,6	2,98	3,29	6,637
5. Írán	59,49	60,49	21,0	28,0	3,18	4,27	2,803
6. Irák	40,78	?	20,0	40,0	8,61	?	2,434
7. Sýrie	14,36	13,89	50	70	1,48	1,13	5,304

Poznámka: Výdaje na obranu jsou uváděny v hodnotách dolaru z roku 1985 a vojenské výdaje v hodnotách dolaru z roku 1990.

Tabulka 4

Vojenské výdaje v ČSFR v letech 1989 až 1992				
Měna	R o k y			
	1989	1990	1991	1992
Kčs [mld.]	28,4	29,7	26,5	26,9
USD [mld.]	4,6	4,32	2,8	2,45

GEOPOLITICKÝ FAKTOR A JEHO VLIV NA POTENCIÁLY

Geopolitický faktor determinuje východiska pro státně bezpečnostní politiku a svým způsobem předurčuje míru nutných výdajů na obranu pro dosažení relativního stupně věrohodnosti odstrašujícího potenciálu ozbrojených sil pro své okolí. Geopolitický faktor klade na výzbroj specifické požadavky, které přímo i nepřímo ovlivňují charakter, spektrum a kvantitu druhů výzbroje, jejich proporcionální rozložení druhové i teritoriální. Jeho analýza však zde není sledována. Přesto k němu uvádíme alespoň několik poznámek. V tabulce 5 jsou uvedeny základní údaje charakterizující geopolitické podmínky dané země. Lze z nich vyvodit pro jednotlivé skupiny zemí následující závěry:

- V první skupině zemí, členů obranné aliance NATO se počet příslušníků ozbrojených sil na tisíc obyvatel pohybuje v rozmezí 3,3 až 15,6 z převahou v intervalu 6 až 9 bez patrného vlivu polohy dané země. Výjimku tvoří Řecko a Turecko, což z největší pravděpodobnosti souvisí s jejich blízkostí nebo příslušností k nestabilnímu blízkovýchodnímu regionu.

- Členství v alianci vytváří příznivé podmínky pro udržování relativně nízkých počtů ozbrojených sil s vyspělou výzbrojí a pro zachování poměrně vysokého stupně zabezpečení obrany. Zdá se, že na počet příslušníků ozbrojených sil nemá podstatný vliv, je-li armáda profesionální, nebo zda využívá rekrutační systém.

- Druhá skupina, neutrální země, vykazuje ještě nižší počet příslušníků ozbrojených sil na tisíc obyvatel, pohybující se v rozmezí 0,6 až 7. Neutralita, garantovaná velmocemi, vytváří pro počet obranné dostatečnosti ještě lepší podmínky než členství v obranné alianci.

- Země bývalé Varšavské smlouvy měly počet příslušníků na tisíc obyvatel zřetelně vyšší, pohybující se v rozmezí 7,2 až 14,2, s výraznou tendencí snížit tyto počty na úroveň členských zemí NATO. Redukce počtů však není jako ve vyspělých zemích NATO kompenzována odpovídající kvalitativní modernizací výzbroje a koaličním zabezpečením obrany. V důsledku rozpadu Varšavské smlouvy a snížení počtů jejich obranný potenciál prudce klesá a přispívá k vytváření bezpečnostního vakua ve střední a východní Evropě. Snižování počtů ozbrojených sil bylo strategickým cílem v posledním období bipolarity a přispělo k snížení rizika konfrontace dvou vojenských uskupení. Další snižování může vytvářet rizikové situace v případě nepříznivého vývoje v jižní, jihovýchodní a východní Evropě.

- Země, zařazené ve skupině ostatní, tvoří nesourodou skupinu. Geopoliticky náleží do oblasti regionálních napětí, čemuž napovídá i podstatně vyšší počet příslušníků ozbrojených sil na tisíc obyvatel, který je až 54,4, výjimkou je Pákistán. Je nepochybné, že zvýšený počet příslušníků ozbrojených sil na tisíc obyvatel nelze přičíst jen na vrub geopolitického faktoru, a že se na něm podílí materiálně technický a ekonomický potenciál. Země této podskupiny převážně disponují výzbrojí, která dosloužila v armádách Severoatlantické aliance a Varšavské smlouvy, a má proto podstatně nižší technologickou úroveň. Některé z těchto zemí nemají dokonce ani vybudovanou technologickou základnu pro zabezpečení provozu

této techniky, a jsou proto odkázány na vojenské dodávky. Jiné státy této skupiny naopak zvládly technologie výroby i vyspělejší vojenské techniky a usilují o získání raketových a jaderných zbraní. Přebytek lidských zdrojů dovoluje v těchto zemích řešit nedostatek technologické úrovně extenzivní kompenzací a udržovat vyšší počty ozbrojených sil. Vliv geopolitického faktoru na početní stavy armád je však třeba považovat za podstatný, protože v rámci regionů je úroveň výzbroje přibližně stejná. Vnímání ohrožení na jedné straně a snaha o dosažení hegemonie v regionu na straně druhé vytvářejí příznivé podmínky pro preferování zbrojních výdajů, které jsou obyvatelstvem často podporovány. Tím se nestabilita v daném regionu dále prohlubuje a geopolitický faktor nabývá na svém významu.

Tabulka 5

Země	Rozloha území [km ²]	Počet obyvatel [tis.]	Počty osob v armádě [tis.]	Počet voj. na tisíc obyvatel
Vybrané státy obranné aliance NATO				
1. Belgie	39 513	9 856	92,0	9,300
2. Dánsko	43 440	5 076	31,7	6,200
3. Itálie	301 225	57 345	389,6	6,790
4. Nizozemí	41 160	14 856	102,6	6,900
5. Norsko	324 219	4 216	34,1	3,088
6. Portugalsko	92 082	10 618	38,0	6,400
7. Řecko	131 934	10 210	162,5	15,600
8. Španělsko	504 800	44 308	274,5	6,195
9. Turecko	780 576	58 104	647,4	11,142
11. Kanada	9 976 175	27 016	90,0	3,331
12. SRN	357 084	79 753	469,0	5,800
13. Velká Británie	244 108	56 696	306,0	5,300
Vybrané neutrální státy				
1. Finsko	337 009	5 036	31,0	6,100
2. Rakousko	83 850	7 544	42,5	5,600
3. Švédsko	449 964	8 336	64,5	7,700
4. Švýcarsko	41 293	6 509	3,5	0,537
Sledované státy bývalé Varšavské smlouvy				
1. Bulharsko	110 912	9 098	129,8	14,178
2. ČSFR	127 870	15 788	198,2	12,500
3. Maďarsko	93 030	10 544	94,0	8,9
4. Polsko	312 683	38 280	312,8	8,170
5. Rumunsko	237 500	22 749	163,0	7,165
Sledované ostatní státy				
1. Albánie	28 478	3 417	48,0	14,047
2. Izrael	20 700	5 090	141,0	27,700
3. Tchaj-wan		21 265	370,0	17,399
4. J. Korea	99 598	44 908	750,0	16,700
5. Pákistán	803 932	118 356	550,0	4,600
6. Írán	1 648 000	55 484	504,0	9,083
7. Írák	434 924	18 400	1000,0	54,390
8. Sýrie	185 200	13 186	402,5	30,524

MATERIÁLNĚ TECHNICKÝ A VĚDECKOTECHNICKÝ POTENCIÁL

Materiálně technický a vědeckotechnický potenciál lze kvantitativně hodnotit na základě globálních výdajů, které jsou vyčleňovány z celkového vojenského rozpočtu. K přesnějšímu vyjádření kvantitativního faktoru je třeba dále zkoumat rozložení celkových výdajů na jednu osobu do složek určených na modernizaci a nákup výzbroje, pasivních opakujících se nákladů na údržbu a provoz techniky a personálních nákladů.

Z vybraného vzorku států se proporcionálně vynakládána složka na materiálně technickou a vědeckotechnickou oblast pohybuje v rozmezí 25 až 51 % z celkových vojenských výdajů. Pro posouzení tohoto potenciálu jsou reprezentativní zejména údaje o poměrných výdajích na jednu osobu v aktivní službě, uvedené v tabulce 6.

Počty osob v armádách, zálohách a ve speciálních jednotkách
(počty v tisících osob z r. 1989, poměrné výdaje v USD)

Tabulka 6

Země	Počty osob v armádě	Počty záložníků	Počty osob ve speciálních jednotkách	Celkem v aktivních složkách	Celkem v aktivních složkách a zálohách	Poměrné výdaje na jednu osobu v aktivní službě [USD]
Albánie	48,0	155,0	12,0	60	215	1 900
Bulharsko	129,0	472,5	18,0	147	619,5	12 197
Belgie	92,0	450,0	16,8	108,8	558,8	16 934
ČSFR	198,2	295,0	25,2	223,4	518,4	18 169
Dánsko	31,7	72,4	?	31,7	104,1	39 526
Finsko	31,8	700,0	4,4	35,4	735,4	26 497
Itálie	389,6	584,0	244,8	634,4	1218,4	23 921
Jugoslávie	180,0	510,0	15,0	195	705	6 702
Maďarsko	94,0	134,4	20,6	120,6	255	9 527
Nizozemí	102,6	155,7	4,7	107,3	263	40 292
Norsko	34,1	285,0	0,7	34,8	319,8	55 131
Polsko	312,8	505,0	43,6	356,3	861,3	6 247
Portugalsko	68,0	190,0	44,6	112,5	302,5	11 073
Rakousko	42,6	242,0	?	42,5	284,5	17 694
Rumunsko	163,0	203,0	48,0	211	414	6 099
Recko	162,8	406,0	30,6	193	599	13 593
Španělsko	274,8	400,0	63,0	337,5	2737,5	13 632
Švédsko	64,5	709,0	35,6	100,1	809,1	29 130
Švýcarsko	3,5	625,0	480,0	483,5	1108,5	4 233
Turecko	647,4	107,0	71,1	718,5	1825,5	2 471
Francie	461,3	419,0	91,8	553,1	972,1	39 265
Kanada	80,0	26,1	6,6	96,6	122,7	78 488
SRN	469,0	853,0	21,0	490	1343	36 119
Velká Británie	306,0	304,1	?	306	646,1	63 967
Izrael	142,0	504,0	6,0	147	651	24 646
Tchaj-wan	370,0	1657,5	25,0	395	2052,5	13 427
J. Korea	750,0	4500,0	3,6	753,5	5253,5	8 808
Pákistán	550,0	513,0	240,6	790,5	1303,6	3 545
Írán	640,0	350,0	46,0	549	899	4 639
Írák	1000,0	850,0	4,8	1004,8	1854,8	4 776
Sýrie	402,5	404,0	24,3	426,8	838	5 320

Výstižnější, k posouzení tohoto potenciálu, jsou výdaje v přepočtu na obyvatele uvedené v **tabulce 7**, které vymezují i ekonomické limity, ve kterých se materiálně technický a vědeckotechnický potenciál konkrétně pohybuje v jednotlivých zemích.

Vojenské výdaje v přepočtu na obyvatele
(hodnoty k roku 1989 v dolarech)

Tabulka 7

Země	1980	1983	1985	1989	1990
Albánie	70	44	64	37	35
Bulharsko	150	188	185	198	198
Belgie	401	272	246	162	158
ČSFR	225	299	313	263	259
Dánsko	318	269	246	248	246
Finsko	154	163	164	182	187
Itálie	168	172	170	169	163
Jugoška	134	71	73	58	55
Maďarsko	125	152	226	164	109
Nizozemí	373	300	268	287	280
Norsko	408	415	433	436	448
Polsko	135	157	155	73	58
Portugalsko	88	71	64	74	72
Rakousko	127	122	118	105	100
Rumunsko	56	70	61	88	55
Řecko	236	245	235	217	218
Španělsko	105	91	103	95	94
Švédsko	465	336	382	328	350
Švýcarsko	330	315	299	304	315
Turecko	50	52	33	26	29
Francie	492	394	377	321	321
Kanada	195	272	298	265	265
SRN	434	363	327	283	281
NDR	387	515	543		
Velká Británie	481	439	421	361	346
Izrael	1338	1215	1193	875	791
Tchaj-wan	178	174	213	246	256
J. Korea	87	110	107	147	152
Pákistán	19	22	22	24	25
Írán	148	417	319	83	73
Irák	256	703	809	?	251
Sýrie	241	294	332	183	183

Materiálně technický potenciál země má další závažné aspekty. Předně ta země, která má vyspělé hospodářství a zvláště průmysl, má zároveň větší předpoklady pro fungování zbrojní výroby. Tento jev je průkazný všeobecně u všech vyspělých států.

Vyspělé země jsou rovněž vývozci zbraní, které jsou výhodným obchodním artiklem zvláště tehdy, jsou-li kvalitní úrovně. Na rozdíl od malých států, velmocí a regionální mocností zpravidla nevyvážejí nejmodernější zbraně, ani jejich komponenty či podsystémy. Jejich materiálně technický potenciál je rozhodujícím předpokladem pro vedení dlouhodobé války. Přejít z mírové výroby na válečnou je koordinován časově i objemově. Pouze hospodářsky silné státy jsou nezávislé na dovozu zbraní a munice a mohou válečnou výrobu v případě potřeby stupňovat a materiálně zabezpečit vlastní bojující vojska.

Celková kvalita materiálně technického a vědeckotechnického potenciálu může být proto posuzována i podle technické úrovně zbraňových systémů.

Vědeckotechnický potenciál je předpokladem nezávislosti, efektivnosti a dynamiky vlastních ozbrojených sil. Tato skutečnost platí pro mírové období a zvláště pak pro případ vedení války. Nejdůležitější složka - vědecká základna, tvořená především odborníky požadovaných profesí, nemůže být konstituována v krátkém čase. Předpoklady pro plnění její role ve vědeckotechnickém potenciálu vznikají hluboko v míru a nejen v rámci armády, nebo zbrojní výroby. Ve zvláště preferovaných odvětvích je zpravidla financován vývoj bez záměru jeho výrobního využití zejména proto, aby se udržely vědecké kapacity.

Vojenská vědní politika není záležitostí pouze armády, ale celého hospodářství včetně vysokých škol. V demokratických státech jsou věda a školství motivovány finančně i morálně k tomu, aby se podílely na plnění cílů vojenské vědní politiky. Pacifistické tendence jsou takto překonávány zaangažovaností na plnění vojenských programů. Naopak podpora pacifistických tendencí vychází zpravidla z vnějších zdrojů.

Mezi materiálně technickým a vědeckotechnickým potenciálem je těsná vazba, dokonce kauzální. Vědecká oblast by měla předbíhat potřeby výrobní sféry. Vyspělé státy zajišťují vyváženou úroveň obou potenciálů prostřednictvím finanční politiky a konkrétně skladbou a výší vojenského rozpočtu. Z vojenských výdajů se pro výzkum a vývoj vyčleňuje v průměru až 15 %. Fakticky podíl zpravidla vůči tomuto průměru značně kolísá dle toho, jaké úkoly musí řešit vědeckotechnická i materiální oblast pro potřeby obrany. Je známo, že ve většině zemí se úmyslně praktikuje diverzifikace nákladů směřujících do vojenského výzkumu a vývoje tím, že se jeho část přesouvá na civilní vysoké školy, civilní výzkumné ústavy a do výrobní základny.

Literatura:

- JANE'S DEFENCE WEEKLY; ročníky 1989 až 1992.
- NATO'S SIXTEEN NATIONS; ročníky 1989 až 1992.
- DEFENCE; ročníky 1989 až 1992.
- MILITARY TECHNOLOGY; ročníky 1989 až 1992.
- SCHWEIZER SOLDAT; ročníky 1989 až 1992.
- AIR ET COSMOS; ročníky 1989 až 1992.
- TRUPENDIENST; ročníky 1989 až 1992.
- ZARUBEŽNOJE VOJENNOJE OBOZRENIJE; ročníky 1989 až 1992.
- EUROPAINISCHE SICHERHEIT; ročníky 1989 až 1992.
- AIR ET COSMOS; ročníky 1989 až 1992.
- Zákravský, J.: Zbrojní průmysl malých evropských států. Informační zpráva AI čís. 739/1991, ÚVI Praha.